

درس ۱۱
تنوع آب و هوای ایران

تعریف زیستگاه

به منطقه بزرگی که در آن مجموعه ای از گیاهان و جانوران خاص زندگی می کنند.

یکی از مهم ترین عواملی که موجب گوناگونی یا تنوع زیستگاه ها در کشور ما شده است ،
تنوع آب و هوایی در کشور ماست.

در ایستگاه هواشناسی چه چیزهایی اندازه گیری می کنند؟

دمای هوا

میزان بارندگی

سرعت وزش باد

میزان رطوبت

جهت وزش باد

• در ایستگاه هواشناسی هر روز عناصر مختلف مثل دمای هوا، میزان بارندگی، میزان رطوبت، جهت وزش باد و سرعت وزش باد را اندازه گیری می کنیم. سپس این اندازه ها را ثبت می کنیم و روی آنها محاسباتی انجام می دهیم.

درباره ایستگاه
هواشناسی
توضیح دهید.

میزان دما و بارش را به صورت نمودار نشان می دهیم.

میزان دمای هوای یک ناحیه را با نمودار خطی و با رنگ قرمز نشان می دهند.

میزان بارش یک ناحیه را با نمودار ستونی و با رنگ آبی نشان می دهند.

ناحیه معتدل و مرطوب خزری

ناحیه معتدل و نیمه خشک کوهستانی

ناحیه گرم و خشک

ناحیه گرم و شرجی سواحل جنوبی

۴ ناحیه آب و هوایی

ناحیه معتدل و مرطوب خزری

این ناحیه در کنار دریای خزر بین کوه های البرز و دریا واقع شده است.

در تمام ماه های سال بارندگی دارد.

مرطوب ترین ناحیه آب و هوایی ایران به شمار می آید.

میزان بارندگی از غرب به شرق کاهش می یابد.

ناحیه خزری ، تابستان ها و زمستان های معتدل دارد.

در ناحیه خزری برای کشت بیشتر محصولات کشاورزی از آب باران (دیم) استفاده می شود.

فقط برخی از محصولات مانند برنج آبیاری نیاز دارند.

ناحیه معتدل و نیمه خشک کوهستانی

کوهستان های مرتفع ایران و کوهپایه های اطراف آنها را در برمی گیرد.

در برخی ارتفاعات هنگام زمستان برف زیادی می بارد و یخبندان های شدید به وجود می آید.

زمستان های سرد و تابستان های معتدل دارد.

این ناحیه با اینکه تقریباً ۹ ماه از سال باران دارد، در تابستان ها خشک است.

به دلیل بارش کافی در طی سال ف کشاورزان می توانند زراعت دیم داشته باشند.

در ارتفاعات این ناحیه جنگل ها و مراتعی سرسبز روپیده است.

ناحیه گرم و خشک داخلی

این ناحیه شامل نواحی مرکزی ایران است تابستان های گرم و خشک است.

خشکی این ناحیه به دلیل آن است که فقط در چند ماه از سال، آن هم به مقدار کم باران می بارد.

در بعضی از بخش های این ناحیه ، بیابان هایی به وجود آمده است که ممکن است سالها در آنجا باران نباریده باشد. مانند: بیابان لوت

در این ناحیه ، اختلاف دمای شب و روز زیاد است و تابستان ها هوا بسیار گرم می شود.

این ناحیه از نظر پوشش گیاهی فقیر است و تنها گیاهان خشکی پسند مانند درختان تاغ و گز و پونه های خاردار در آنجا قادر به رشد و نمو هستند.

خشکی ناحیه گرم و خشک داخلی به چه دلیل است؟

• به دلیل آن است که فقط در چند ماه از سال، آن هم به مقدار کم باران می بارد. در بعضی از بخش های این ناحیه ، بیابان هایی به وجود آمده است که ممکن است سالها در آنجا نباریده باشد مانند بیابان لوت

اختلاف دمای شب و روز در ناحیه گرم و خشک:

• اختلاف دمای شب و روز زیاد است و تابستان ها هوا بسیار گرم می شود.

پوشش گیاهی ناحیه گرم و خشک داخلی ایران:

• این ناحیه از نظر پوشش گیاهی فقیر است و تنها گیاهان خشکی پسند مانند درختان تاغ و گز و بوته های خاردار در آنجا قادر به رشد و نمو هستند.

ناحیه گرم و شرجی سواحل جنوب

این ناحیه در کناره های خلیج فارس و دریای عمان، از جلگه خوزستان تا بندر چابهار کشیده شده است.

مناطق جنوبی ایران، تابستان های بسیار گرم و زمستان های ملایم دارد.

ناحیه ساحلی جنوب ایران، جزء نواحی خشک است. زیرا میزان بارندگی در این ناحیه بسیار کم است.

به دلیل وجود دریا و تبخیر آب های آن نم هوا زیاد است، حالت شرجی به وجود می آید.

چرا ناحیه ساحلی جنوب ایران ، جزء نواحی خشک است؟
زیرا میزان بارندگی در این ناحیه بسیار کم است . اما چون به دلیل وجود دریا و تبخیر آب های آن نم هوا زیاد است ، حالت شرجی به وجود می آید.

درس ۱۲
حفاظت از زیستگاه های ایران

شرایط جغرافیای ایران

موجب شده است که ایران تنوع زیادی در گونه های گیاهی و جانوری داشته باشد.

گونه گیاهی

تا کنون حدود ۹۰۰۰ گونه گیاهی در ایران شناسایی و نام گذاری شده است.

حشرات

حشرات ایران را حدود ۶۰۰۰۰ گونه تخمین زده اند.

فعالیت های نادرست انسان
ها :

مهم ترین عاملی که موجب از بین رفتن یا در معرض خطر قرار گرفتن برخی از گونه های گیاهی و جانوری شده است.

ما در بهره برداری از
طبیعت و رفع نیازهای
خودمان باید

طوری برنامه ریزی و عمل کنیم که کمترین آسیب به محیط زیست وارد شود.

نتایج نابود شدن درختان
جنگل :

وقتی درختان جنگلی در یک ناحیه نابود می شوند، جانورانی نیز که غذایشان را در این جنگل ها به دست می آورند، از بین می روند و تعادل طبیعت به هم می خورد.

پیامد شکار بیش از حد و صید بی رویه:

شکار بیش از حد و صید بی رویه باعث کاهش بعضی گونه های جانوری شده است . وقتی شکارچیان برای تفریح با استفاده از پوست، شاخ ها و استخوان، حیواناتی مثل گورخر، آهو یا پرندگان را در یک دشت محاصره و به آنها حمله می کنند به تدریج نسل اینگونه رو به کاهش می گذارد یا در خطر انقراض قرار می گیرد.

سپاسگذاری از نعمت های خداوند

لذت بردن از زیبایی ها و تفکر در آفرینش

حق حیات

وابستگی موجودات زنده به یکدیگر

فواید گیاهان و جانوران

مهم ترین دلایل حفاظت از زیستگاه ها

• - یکی از راه های شکرگزاری از نعمت های الهی :

این است که رابطه ی درست و صحیح با طبیعت داشته باشیم

• - آیا انسان تنها موجودی است که حق حیات دارد ؟

خیر - انسان تنها موجود زنده ی روی زمین نیست ، بلکه سایر موجودات زنده نیز حق حیات دارند و مثل انسان ، مخلوق خداوند هستند

• - انسان ها تا چه حدی می توانند از طبیعت استفاده کنند ؟

انسان ها می توانند فقط در حدی که نیازهایشان را بر آورده کنند ، از طبیعت بهره برداری کنند و حق ندارند به دلیل زیاده روی در مصرف یا سودجویی ، گونه ها را نابود کنند

• - مهم ترین وظیفه سازمان حفاظت محیط زیست :

مراقبت از زیستگاه های طبیعی کشور و جلوگیری از تخریب و آلودگی آنها است

• - یکی از مشاغل مهم در سازمان حفاظت از محیط زیست :

محیط بان

است .

• - وظایف محیط بان ها :

محیط بان ها مسئول اجرای قوانین و مقررات محیط زیست در یک منطقه هستند - محیط بان ها از منطقه ی تحت نظارت خود ، بازدید می کنند و کلیه رویدادها یا فعالیت های بی را که موجب تخریب محیط زیست می شوند را شناسایی می کنند

* - محیط بان ها چه مواردی را به سازمان حفاظت از محیط زیست گزارش می دهد :

آنها ممکن است قطع درختان ، بونه کنی ، شکار غیر قانونی ، روشن کردن آتش ، آلودگی های محیط زیستی یا سیل و طغیان رودخانه را در یک مکان مشاهده کنند و به سازمان گزارش دهند

* - بعضی از کارها برای حفاظت از محیط زیست :

۱- هرگز گل ها را نچینید . گل های وحشی را در مسیر راه ها و جاده ها لگد مال نکنید ۲- در محل زندگی خودتان درخت و گل بکارید تا زیستگاه طبیعی کوچکی برای حیوانات درست کنید ۳- نه مانده ی سفره را با حفظ نظافت در گوشه ای از بالکن یا باغچه بریزیم تا به تغذیه ی پرندگان کمک کرده باشیم ۴- تصمیم بگیریم حیوانات خشک شده یا وسایل تزئینی که از اعضای بدن حیوانات درست شده (مثل عاج فیل) نخریم .

* - منطقه ی حفاظت شده :

سازمان حفاظت محیط زیست ، برخی از مناطق کشور را که در آنجا حفظ و تکثیر نسل جانوران یا گیاهان اهمیت خاصی دارد ، به عنوان منطقه ی حفاظت شده اعلام می کند . این منطقه ممکن است جنگل یا مرتع یا دشت و کوهستان باشد

* - مناطق حفاظت شده ی کشور ما :

منطقه ی جنگل های خرا در آب های خلیج فارس و دشت ارزن در فارس و اشترانکوه در لرستان

از زیستگاه‌های ایران حفاظت کنیم

فصل

حوزه‌های موضوعی:

- فضا و مکان
- نظام اجتماعی
- فرهنگ و هویت
- منابع و فعالیت‌های اقتصادی

ایران کشوری است پهناور با کوه‌های بلند و دشت‌های وسیع، که از شمال و جنوب به دریا راه دارد. در ایران آب و هوای مختلف وجود دارد.

کشور ما ایران طبیعتی بسیار زیبا و شگفت‌انگیز دارد. آیا می‌دانید ایران از نظر تعداد و تنوع جانوران و گیاهان جزء کشورهای کم‌نظیر دنیا است؟

ایران کشوری است که در هر جای آن، شرایط محیطی خاصی پدید آمده است و انواع گوناگونی از گیاهان و جانوران در آن یافت می‌شود. اما متأسفانه به دلیل برخی فعالیت‌های نامناسب یا بدون برنامه، به این طبیعت زیبا و نعمت‌های خدادادی لطمه‌هایی وارد شده است.

امروزه حفاظت از محیط‌زیست در کشور ما مسئله‌ای مهم و وظیفه‌ای بزرگ است.

گوزن زرد ایرانی

جنگل حرا، (درختانی با ریشه‌هایی در آب)، قسم، هرمزگان

شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت‌های آن در می‌یابید:

- زیستگاه چیست؟
- چرا در ایران زیستگاه‌های گوناگون به وجود آمده است؟
- چه عواملی موجب از بین رفتن پوشش گیاهی و زندگی جانوری یک ناحیه می‌شود؟
- چرا و چگونه می‌توانیم از زیستگاه‌های ایران حفاظت کنیم؟

تنوع آب و هوای ایران

درس ۱۱

• محیط طبیعی ایران متنوع است.

به این تصاویر توجه کنید. در هر ناحیه از کشور ما پوشش گیاهی و زندگی جانوری خاصی پدید آمده است. این نواحی را با هم

مقایسه کنید. درباره آب و هوای هر ناحیه چه حدس می‌زنید؟ در هر ناحیه چه گیاهان و جانورانی یافت می‌شوند؟ چرا؟

زیستگاه را تعریف کنید

همان‌طور که فهمیدید، ایران زیستگاه‌های مختلف دارد. (به منطقه بزرگی که در آن مجموعه‌ای از گیاهان و جانوران خاص زندگی می‌کنند، زیستگاه می‌گویند.) یکی از مهم‌ترین عواملی که موجب گوناگونی یا تنوع زیستگاه‌ها در کشور ما شده است، تنوع آب و هوایی در کشور ماست.

• آب و هوای ایران

راستی، چطور می‌فهمند که آب و هوای یک محل چگونه است؟

چند روز به اخبار هواشناسی که از رادیو یا تلویزیون پخش می‌شود گوش کنید. آیا توجه کرده‌اید که گاهی اوقات تفاوت بسیار زیادی در وضعیت هوای نواحی مختلف کشور وجود دارد؟ برای مثال، در حالی که هواشناسی اعلام می‌کند در بعضی استان‌های غربی دمای هوا زیر صفر است یا برف می‌بارد، در استان‌های جنوبی هوا گرم است!

دانش‌آموزان یک مدرسه به همراه معلمشان از یک ایستگاه هواشناسی در نزدیکی شهرستان بازدید کردند. کارشناس هواشناسی برای دانش‌آموزان در این باره توضیحاتی داد: «اما در این ایستگاه، هر روز عناصر مختلف مثل دمای هوا، میزان بارندگی، میزان رطوبت، جهت وزش باد و سرعت وزش باد را اندازه‌گیری می‌کنیم. سپس این اندازه‌ها را ثبت می‌کنیم و روی آنها محاسباتی انجام می‌دهیم.

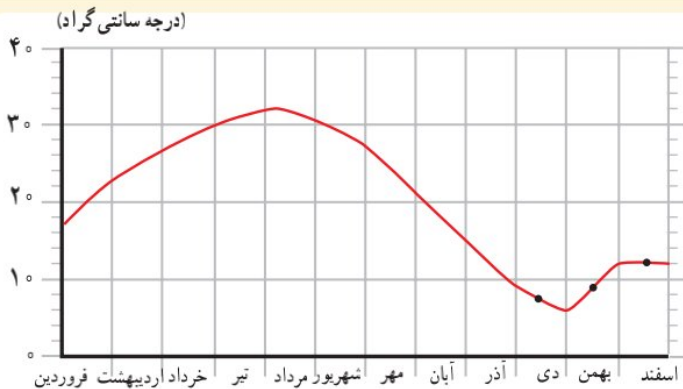
مهم‌ترین عناصر آب و هوا، دما و بارش است. با اندازه‌گیری میزان دما و بارش یک مکان، در طی ماه و سال می‌توان پی برد که آب و هوای آنجا چگونه است. بارش اشکال مختلف نظیر باران، برف و تگرگ دارد.

میزان دما و بارش را به صورت نمودار نشان می‌دهیم.»

ایستگاه هواشناسی چگونه به آب و هوای یک مکان پی می‌برد؟

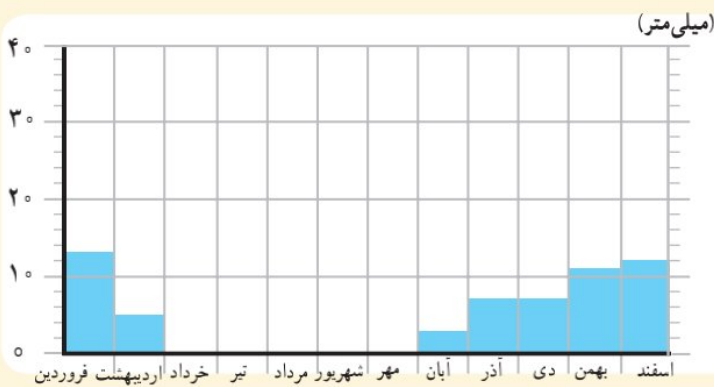
نمودارهای آب و هوایی

نمودارهای آب و هوایی را توضیح دهید

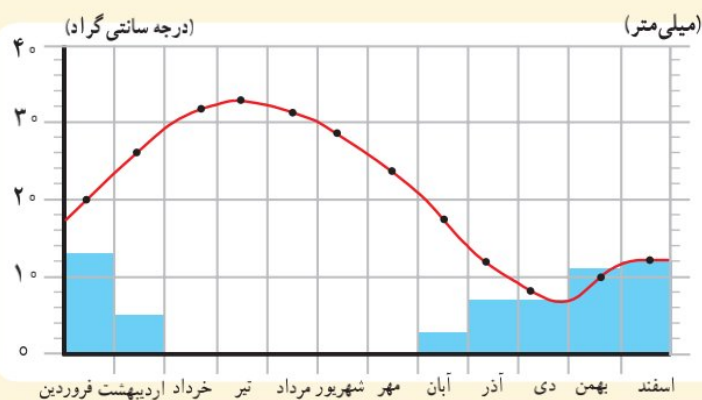
● میزان دمای هوای یک ناحیه را با نمودار خطی و با رنگ قرمز نشان می دهند.

این نمودار میانگین* دمای شهر یزد را در ماه های مختلف نشان می دهد.

● میزان بارش یک ناحیه را با نمودار ستونی و به رنگ آبی نشان می دهند.

این نمودار بارش شهر یزد را در ماه های مختلف نشان می دهد.

● در این نمودار، دو نمودار دما و بارش با یکدیگر ترکیب

شده است. از روی این نمودار می توانیم به میزان دما و

میزان بارش شهر یزد پی ببریم.

فعالیت

۱- کاربرگه شماره (۷) نمودارهای آب و هوایی را در کلاس تکمیل کنید.

• آب و هوای ایران متنوع است.

در کشور ما نواحی مختلف آب و هوایی پدید آمده است. بعضی از این نواحی تفاوت بسیار زیادی با هم دارند.

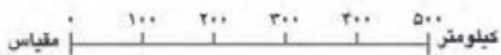
بعضی از اقلیم‌شناسان* معتقدند به‌طور کلی ایران را می‌توان به چهار ناحیه آب و هوایی تقسیم نمود :

راهنما

نواحی آب و هوایی ایران را نام ببرید

- معتدل و مرطوب خزری
- معتدل و نیمه خشک کوهستانی
- گرم و خشک
- گرم و شرجی سواحل جنوب

ناحیه معتدل مرطوب خزری را توضیح دهید

جاده اسالم به خلخال، بین استان اردبیل و گیلان

۱- ناحیه معتدل و مرطوب خزری: این ناحیه در کنار دریای خزر بین کوه‌های البرز و دریا واقع شده است و در تمام ماه‌های سال بارندگی دارد. بنابراین، مرطوب‌ترین ناحیه آب و هوایی ایران به شمار می‌آید. البته میزان بارندگی از غرب به شرق این ناحیه کاهش می‌یابد.

ناحیه خزری، تابستان‌ها و زمستان‌های معتدل دارد. اگر به شمال ایران سفر کرده باشید، دیده‌اید که در این ناحیه، جنگل‌های انبوه و مناظر زیبایی پدید آمده است.

در ناحیه خزری، برای کشت بیشتر محصولات کشاورزی از آب باران (دیم) استفاده می‌شود و فقط برخی از محصولات مانند برنج به آبیاری نیاز دارند.

ناحیه معتدل و نیمه خشک کوهستانی را توضیح دهید

جنگل ابر، شاهرود، سمنان

۲- ناحیه معتدل و نیمه خشک کوهستانی: این ناحیه، کوهستان‌های مرتفع ایران و کوهپایه‌های اطراف آنها را در برمی‌گیرد. در برخی ارتفاعات این ناحیه در هنگام زمستان برف زیادی می‌بارد و یخ‌بندان‌های شدید به وجود می‌آید. به همین دلیل دارای زمستان‌های سرد و تابستان‌های معتدل است. این ناحیه، با آنکه تقریباً ۹ ماه از سال بارش دارد، در تابستان‌ها خشک است. با این حال به دلیل بارش کافی در طی سال، کشاورزان می‌توانند زراعت دیم نیز داشته باشند. در ارتفاعات این ناحیه جنگل‌ها و مراتعی* سرسبز رویده است.

۳- ناحیه گرم و خشک داخلی: این ناحیه که شامل نواحی مرکزی ایران است تابستان‌های گرم و خشک دارد.

خشکی این ناحیه به دلیل آن است که فقط در چند ماه از سال، آن هم به مقدار کم باران می‌بارد. در بعضی از بخش‌های این ناحیه، بیابان‌هایی به وجود آمده است که ممکن است سال‌ها در آنجا باران نیاریده باشد؛ مانند بیابان لوت. در ناحیه خشک داخلی ایران، اختلاف دمای شب و روز زیاد است و تابستان‌ها هوا بسیار گرم می‌شود.

این ناحیه از نظر پوشش گیاهی فقیر است و تنها گیاهان خشکی‌پسند مانند درختان تاغ و گز و بوته‌های خاردار در آنجا قادر به رشد و نمو هستند.

دشت ریگ جن، اصفهان

ناحیه گرم و شرجی سواحل جنوب را توضیح دهید

۴- ناحیه گرم و شرجی سواحل جنوب: این ناحیه در کناره‌های خلیج فارس و دریای عمان، از جلگه خوزستان تا بندر چابهار

ساحل سرخ جزیره هرمز

کشیده شده است. به‌طور کلی مناطق جنوبی ایران، تابستان‌های بسیار گرم و زمستان‌های ملایم دارد.

ناحیه ساحلی جنوب ایران، جزء نواحی خشک است؛ زیرا میزان بارندگی در این ناحیه بسیار کم است. اما چون به دلیل وجود دریا و تبخیر آب‌های آن نم هوا زیاد است، حالت شرجی به‌وجود می‌آید.

اکنون بگویید آیا در نواحی آب و هوایی ۳ و ۴ زراعت دیم امکان‌پذیر

است؟ چرا؟

بیشتر بدانیم

آب و هوای ایران متنوع است.

خور و بیابانک

حداکثر دمای ثبت شده 46°C
حداقل دمای ثبت شده -9°C

فیروزکوه

حداکثر دمای ثبت شده 35°C
حداقل دمای ثبت شده -26°C

بندر انزلی

میانگین بارش سالانه
۱۸۵۰ میلی‌متر

چابهار

میانگین حداکثر رطوبت نسبی
۸۲ درصد

یزد

میانگین بارش سالانه ۶۲ میلی‌متر

فعالیت

- ۲- ناحیه شمال و جنوب ایران هر دو در کنار دریا قرار دارند، اما در ناحیه شمال بارندگی بسیار زیادی وجود دارد. همفکری کنید و با توجه به آموخته‌های درس قبل بگویید علت بارندگی زیاد این ناحیه چیست.
- ۳- به نقشه آب‌وهوای ایران دقت کنید و در هر ناحیه آب‌وهوایی چند شهر را نام ببرید.
- ۴- کاربرگه شماره (۸) نقشه نواحی آب‌وهوایی ایران را کامل کنید.
- ۵- تنوع آب‌وهوا بر فعالیت‌های انسان، غذا، مسکن، پوشاک و غیره تأثیر می‌گذارد. در این باره فکر کنید و کاربرگه شماره (۹) را که در آن بچه‌های ایران از محل زندگی خود می‌گویند کامل کنید.

حفاظت از زیستگاه‌های ایران

درس ۱۲

دانستید که شرایط جغرافیایی ایران موجب شده است که ایران تنوع زیادی در گونه‌های گیاهی و جانوری داشته باشد.

برای مثال، تاکنون حدود ۹۰۰۰ گونه گیاهی در ایران شناسایی و نام‌گذاری شده است و یا حشرات ایران را حدود ۶۰,۰۰۰ گونه تخمین زده‌اند.

بد نیست بدانید بعضی از گونه‌های گیاهی و جانوری مخصوص سرزمین ایران هستند و در جاهای دیگر جهان یافت نمی‌شوند.

به تصویر گونه‌های زیر توجه کنید. درباره آنها چه می‌دانید؟

دشت لاله‌های واژگون -
چهارمحال و بختیاری

سمندر لرستانی

سوسن چلچراغ - گیلان

چرا زیستگاه‌ها تخریب می‌شوند؟

به‌طور کلی، مهم‌ترین عاملی که موجب شده است برخی از گونه‌ها برای همیشه از بین بروند یا برخی از گونه‌ها در معرض خطر قرار بگیرند، فعالیت‌های نادرست انسان‌ها بوده است.

پس ما در بهره‌برداری از طبیعت و رفع نیازهای خودمان باید طوری برنامه‌ریزی و عمل کنیم که کمترین آسیب به محیط وارد شود.

برای مثال، کشیدن راه و ساختن خانه‌ها یا شهرها، بدون تفکر و برنامه‌ریزی، جنگل‌ها یا مراتع را از بین می‌برد، برخی برای تأمین زغال و سوخت، درختان را قطع می‌کنند.

وقتی درختان جنگلی در یک ناحیه نابود می‌شوند، جانورانی نیز که غذایشان را در این جنگل‌ها به دست می‌آورند، از بین می‌روند و تعادل طبیعت به هم می‌خورد.

درخت سرو (که‌نسال‌ترین موجود زنده
ایران)، ابرکوه، یزد

● شکار بیش از حد و صید بی‌رویه نیز باعث کاهش بعضی گونه‌های جانوری شده است. وقتی شکارچیان برای تفریح یا استفاده از پوست، شاخ و استخوان، با محاصره حیواناتی مثل گورخر، آهو یا پرندگان در یک دشت به آنها حمله می‌کنند، به تدریج نسل این گونه‌ها رو به کاهش می‌گذارد یا در خطر انقراض قرار می‌گیرد.

● یکی از چیزهایی که حیات زیستگاه‌ها را تهدید می‌کند، زباله است. زیرا بسیاری از زباله‌هایی که ما تولید می‌کنیم، زیان‌آورند و سال‌های زیاد در محیط باقی می‌مانند.

● گازهای سمی که از اتومبیل‌ها یا کارخانه‌ها به هوا و آب وارد می‌شوند یا سم‌هایی که در آفت‌کش‌های کشاورزی وجود دارد، اثرات بدی بر زندگی انسان‌ها، گیاهان و جانوران دارند.

آیا خوب است ما هم زباله‌ها را در محیط زندگی شما بریزیم؟

فعالیت

- ۱- گفت‌وگو کنید: با توجه به اطلاعاتی که از تخریب زیستگاه‌ها به دست آوردید اولاً مهم‌ترین عامل نابودی حیات وحش چیست؟ ثانیاً اگر قرار باشد شما مسئول برنامه‌ریزی و حفاظت بعضی گونه‌های جانوری بشوید، کدام گونه را انتخاب می‌کنید؟ چرا؟
- ۲- آیا می‌دانید روز هوای پاک چه روزی است؟ اعلام این روز، چه وظایفی را به ما یادآوری می‌کند؟

بعضی از گونه‌های* جانوری کمیاب ایران که با خطر انقراض روبه‌رو هستند:

بیشتر بدانیم

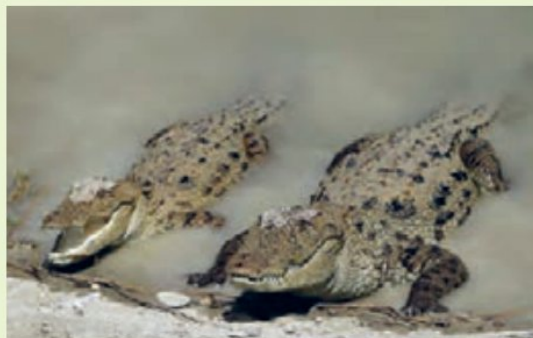
یوزپلنگ ایرانی

منطقه زیست: شاهرود، طبس، بافق، زرنند و نائین
ویژگی: ۱۱۲ تا ۱۳۵ سانتی متر با دمی به اندازه ۶۶ تا ۸۴ سانتی متر و وزن ۳۴-۳۵ کیلوگرم، سرعت دویدن: ۱۰۰ کیلومتر در ساعت ولی به مدت کوتاه. غذای خود را از شکار روباه، شغال، خرگوش، و قوچ و میش به دست می‌آورد.

گاندو (تمساح ایرانی)

منطقه زیست: سواحل جنوب به‌ویژه چابهار و ایرانشهر
ویژگی: طول حدود ۳ متر، گوشتخوار و دارای پوزه است، اما به انسان‌ها آسیب نمی‌رساند. گاندو دم قوی دارد که می‌تواند استخوان‌های یک پستاندار بزرگ جثه را خرد کند.

هوبره

منطقه زیست: مناطق خشک و دشت‌های نیمه‌بیابانی
ویژگی: پرنده‌ای مهاجر با طول حدود ۶۰ سانتی متر از نوک منقار تا دم و وزن حدود ۵ تا ۱۶ کیلوگرم.

گورخر ایرانی

منطقه زیست: نواحی داخلی و اطراف بیابان‌های ایران
ویژگی: حدود ۲ متر طول بدن، وزن ۲۹۰ کیلوگرم، رنگ آن نسبت به فصل تغییر می‌کند و نسبت به اسب پاهای کوتاه‌تری دارد.

بعضی از گونه‌های جانوری ایران که از بین رفته‌اند.

نسل ببر مازندران حدود پنجاه سال پیش منقرض شد.

آخرین شیر ایرانی حدود هفتادسال پیش در دزفول مشاهده شده است.

• چرا از زیستگاه‌ها حفاظت می‌کنیم؟

ایران دارای تنوع زیستی* است. شاید از خودتان سؤال کنید که چرا حفظ تنوع زیستی مهم است؟ یا چرا مراقبت از زیستگاه‌ها

لازم و ضروری است؟

برخی از مهم‌ترین دلایل حفاظت از زیستگاه‌ها عبارت‌اند از:

• **سپاسگزاری از نعمت‌های خداوند**: خداوند، محیط زندگی انسان را سرشار از تنوع و زیبایی آفریده است تا انسان‌ها از نعمت‌های خدا استفاده کنند.

یکی از راه‌های شکرگزاری از نعمت‌های الهی این است که رابطه درست و صحیح با طبیعت داشته باشیم.

• لذت بردن از زیبایی‌ها و تفکر در آفرینش:

انسان از دیدن منظره‌های طبیعی لذت می‌برد. ما با دیدن جلوه‌های طبیعی به عظمت آفرینش خداوند پی می‌بریم. همه ما وقتی اوقات فراغت خود را در دامن طبیعت می‌گذرانیم احساس آرامش بیشتری می‌کنیم. اگر زیستگاه‌ها، تخریب یا نابود شوند، انسان از نعمت استفاده و دیدن این زیبایی‌ها محروم می‌شود.

• حق حیات: انسان، تنها موجود زنده روی زمین

نیست، سایر موجودات زنده نیز حق حیات دارند و مثل انسان، مخلوق خداوند هستند.

انسان‌ها می‌توانند فقط در حدی که نیازهایشان را برآورده کنند، از طبیعت بهره‌برداری کنند و حق ندارند دلیل زیاده‌روی در مصرف یا سودجویی، گیاهان یا حیوانات نابود کنند.

● **وابستگی موجودات زنده به یکدیگر**: همه موجودات زنده برای ادامه زندگی به یکدیگر وابسته هستند. در علوم سال پنجم خواندید که یکی از وابستگی‌ها، زنجیره غذایی* است. وقتی برخی گونه‌های یک زیستگاه نابود می‌شوند، غذای برخی گونه‌های دیگر کم می‌شود و آن‌گونه نیز شروع به کاهش می‌کند، در نتیجه تعادل زندگی در آنجا به هم می‌خورد. آیا می‌توانید در این مورد مثالی بزنید؟

● **فواید گیاهان و جانوران**: بعضی از جانوران و گیاهان منابع غذایی برای انسان‌ها هستند. ما از گوشت برخی دام‌ها یا پرندگان و میوه‌ها، غلات، سبزیجات و چای تغذیه می‌کنیم. بعضی از گیاهان خاصیت دارویی دارند و برای درمان بیماری‌ها استفاده می‌شوند. بخشی از داروهایی که در داروخانه‌ها فروخته می‌شوند از عصاره گیاهان به‌دست آمده است.

ایران یکی از کشورهای پرمحصول در زمینه گیاهان دارویی است. توجه به فعالیت‌های علمی در زمینه گیاهان دارویی و همچنین توسعه فعالیت‌های اقتصادی مرتبط با آنها، می‌تواند کمکی جدی برای اقتصاد کشور باشد.

فعالیت

- ۳- کاریکاتور این درس در صفحه ۶۵ چه پیامی دارد؟ توضیح دهید.
 - ۴- به چند گروه تقسیم شوید.
 - هر گروه با راهنمایی معلم به قرآن کریم مراجعه کنید و این آیات را پیدا کنید و معنی آنها را در کلاس بخوانید و با هم درباره پیام آیه گفت‌وگو کنید.
- سوره انعام (آیه ۹۹) سوره یس (آیات ۳۲-۳۵) سوره هود (آیه ۶۰) سوره الرحمن (آیات ۱۲-۱۰)
- فهرست سوره‌های قرآن را بررسی کنید و تعدادی از سوره‌هایی را که به نام یک گیاه یا جانور است، بیابید.
- ۵- فهرستی از اشیایی که از چوب درختان تهیه شده است و در منزل شما وجود دارد تهیه کنید و به کلاس بیاورید.

• چگونه از زیستگاه‌ها حفاظت می‌کنیم؟

آیا تاکنون نام سازمان حفاظت از محیط‌زیست را شنیده‌اید؟

دانش‌آموزان یک مدرسه به همراه معلمشان در یک اردوی علمی یک روزه، از طبیعت شهر خود بازدید کردند. آنها با ساختمان‌هایی در کنار رودخانه یا در میان طبیعت سرسبز و زیبای شهر مواجه شدند که اجازه ساخت‌وساز در آنها وجود نداشت و غیرقانونی ساخته شده بودند.

به نظر شما، چنین کارهای غیرقانونی، چگونه به محیط‌زیست ما آسیب می‌رساند؟ افراد سودجو چه

حقی از ما ضایع می‌کنند و ما چه وظیفه‌ای در مقابل افرادی که به فکر طبیعت نیستند، داریم؟

کار محیط‌بانی را توضیح دهید

• در کشور ما، سازمانی وجود دارد که مهم‌ترین وظیفه آن حفاظت از محیط‌زیست، مراقبت از زیستگاه‌های طبیعی کشور و

جلوگیری از تخریب و آلودگی آنهاست. یکی از مشاغل مهم در این سازمان «محیط‌بانی» است.

محیط‌بان‌ها مسئول اجرای قوانین و مقررات محیط‌زیست در یک منطقه هستند.

محیط‌بان‌ها از منطقه تحت نظارت خود، بازدید می‌کنند و کلیه رویدادها یا فعالیت‌هایی را که موجب تخریب محیط‌زیست می‌شوند شناسایی می‌کنند.

برای مثال، آنها ممکن است قطع درختان، بوته‌کشی، شکار غیرقانونی، روشن کردن آتش، آلودگی‌های محیط‌زیستی یا سیل و طغیان رودخانه را در یک مکان مشاهده کنند و آن را به سازمان

گزارش دهند. بدین ترتیب محیط‌بانان با همکاری سایر اعضای سازمان از آلودگی و تخریب محیط‌زیست جلوگیری می‌کنند.

آیا می‌دانید که تعدادی از محیط‌بانان شجاع و متعهد، در سال‌های گذشته جان خود را برای حفظ محیط‌زیست کشور عزیزمان،

فدا کرده و شهید شده‌اند؟

«دانش‌آموزان عزیز، حفاظت از محیط‌زیست فقط مخصوص سازمان حفاظت از محیط‌زیست نیست، بلکه وظیفه‌ همه ما است».

ما چه کمکی می‌توانیم بکنیم؟

بعضی از کارهایی که شما می‌توانید برای حفاظت از محیط‌زیست انجام دهید:

- هرگز گل‌ها را نچینید. گل‌های وحشی را در مسیر راه‌ها و جاده‌ها لگدمال نکنید.
- در صورتی که می‌توانید، در محل زندگی خودتان درخت و گل بکارید تا زیستگاه طبیعی کوچکی برای حیوانات درست کنید.
- می‌توان با گذاشتن یک ظرف آب در حیاط خانه به صدها پرنده کمک کرد. در هنگام ریزش برف، باید برای حیوانات غذا ریخت تا از مرگ آنها جلوگیری شود.
- ته‌مانده سفره را با حفظ نظافت در گوشه‌ای از ایوانک (بالکن) یا باغچه بریزیم تا به تغذیه پرنده‌گان کمک کنیم.
- استفاده از کاغذ مساوی است با بریدن درختان جنگلی! در مصرف کاغذ و دستمال کاغذی بسیار دقت کنید. کاغذها و روزنامه‌های باطله را جدا کنیم تا بازیافت شوند.
- تصمیم بگیریم وسایل تزئینی که از پوست و اعضای بدن حیوانات وحشی درست شده (مانند روباه، سنجاب، سمور و ...) نخریم و آنها را تبلیغ نکنیم.
- اگر به منطقه جنگلی می‌رویم، تا حد ممکن (امکان) آتش روشن نکنیم و اگر این کار را کردیم در هنگام ترک محل آن را کاملاً خاموش کنیم.
- زباله‌ها را در جنگل رها نکنیم و زباله‌های خانه‌مان را نیز، تا جایی که می‌توانیم تفکیک کنیم.
- اگر آلودگی مهمی در محل زندگی شما رخ داد با مسئولان سازمان حفاظت محیط‌زیست یا شهرداری منطقه تماس بگیرید و به آنها اطلاع دهید.

اکنون در کلاس گفت‌وگو کنید: کدام یک از این موارد را شما یا اعضای خانواده‌تان تا به حال انجام داده‌اید؟ کدام یک را تصمیم

می‌گیرید از این به بعد انجام دهید؟ چه موارد دیگری را برای حفاظت از زیستگاه‌ها پیشنهاد می‌کنید؟

● منطقه حفاظت شده منطقه حفاظت شده را توضیح دهید

سازمان حفاظت محیط زیست، برخی از مناطق کشور را که در آنجا حفظ و تکثیر نسل جانوران یا گیاهان اهمیت خاصی دارد، به عنوان منطقه حفاظت شده اعلام می کند. این منطقه ممکن است جنگل یا مرتع* یا دشت و کوهستان باشد. برای مثال، منطقه جنگل های حرا در آب های خلیج فارس و دشت ارژن در فارس و اُسترانکوه در لرستان از مناطق حفاظت شده کشور ما هستند.

در منطقه حفاظت شده، مقررات خاصی برای حفظ گیاهان و جانوران تعیین می شود؛ برای مثال، شکار و صید یا قطع درختان و از بین بردن گیاهان در این منطقه ممنوع است.

دشت ناز، ساری، مازندران اصل 50 قانون اساسی را توضیح دهید

اصل 50 قانون اساسی

در جمهوری اسلامی ایران، حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسل های بعد باید در

آن حیات رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می گردد و...

فعالیت

۶- با توجه به آنچه در درس ششم خواندید، محیط بانان با چه خطراتی روبه رو می شوند که باید خود را در مقابل آنها بیمه

کنند؟

۷- کاربرگ شماره (۱۰) (چه اتفاقاتی می افتد اگر...؟) را در کلاس انجام دهید.

۸- از اصل پنجاهم قانون اساسی جمهوری اسلامی چه می فهمید؟ کدام جمله در این درس همین مطلب را می گوید؟

۹- به چند گروه تقسیم شوید. با راهنمایی معلم، هر گروه مجموعه تصاویری از مناظر زیبای طبیعی ایران گردآوری یا پوستری درباره محیط زیست طراحی کند. پوسترها یا مجموعه تصاویر را به دیوار کلاس نصب کنید و زیر هر تصویر نام محل یا زیر هر پوستر یک پیام بنویسید. هیئت داورانی تشکیل دهید تا بهترین ها را انتخاب کنند. دلایل برنده شدن هر تصویر یا پوستر باید در کلاس اعلام شود.

اقلیم شناس: آب و هواشناس، کسی که در مورد آب و هوای مناطق تحقیق و مطالعه می‌کند.

میانگین دمای ماهانه: از حاصل جمع حداکثر و حداقل میزان دما در یک ماه، تقسیم بر عدد ۲ به دست می‌آید.

مراتع: جمع مرتع، چراگاه، زمینی که دارای علوفه جهت تغذیه دام‌هاست.

گونه: به نوعی از موجودات زنده گویند. جانوران یا گیاهان یک نوع که به هم شباهت دارند و با تولیدمثل، موجودات شبیه

به خود را پدید می‌آورند.

تنوع زیستی: انواع مختلف گونه‌های گیاهی، جانوری و زیستگاه‌ها در یک منطقه.

زنجیره غذایی: وابستگی غذایی همه موجودات زنده به یکدیگر را می‌توان به حلقه‌های زنجیر تشبیه کرد که به آن زنجیره

غذایی می‌گویند. نخستین حلقه از زنجیره غذایی را تولیدکنندگان (گیاهان سبز) و حلقه‌های بعدی را مصرف‌کنندگان (علف‌خواران

و گوشت‌خواران) و حلقه‌های پایانی را تجزیه‌کنندگان (باکتری‌ها و مخمرها و...) تشکیل می‌دهند.

به کار بندیم

۱- به یک مغازه گیاهان دارویی یا عطاری مراجعه کنید و نام چند گیاه دارویی و خاصیت آنها را پرس‌وجو کنید و به کلاس بیاورید. فراموش نکنید اسم یک یا دو گیاه دارویی را هم که در محل زندگی شما می‌روید، از مغازه‌دار بپرسید.

۲- روز ۱۵ اسفند روز درخت‌کاری است. از امروز تا آن زمان فرصت دارید که تحقیق کنید کدام نوع درخت، با توجه به آب و هوا و خاک محل زندگی شما، برای کاشت مناسب است. سپس در آن زمان به‌طور گروهی با معلم یا با اعضای خانواده مکانی را انتخاب کنید و درخت را در آنجا بکارید. گزارش کار خودتان را به معلم تحویل دهید.

۳- این دانش‌آموزان با هم کلاسی هایشان یک گروه دوستداران محیط زیست تشکیل داده‌اند. این عکس، آنها را در حال برخی فعالیت‌های حفاظت از محیط زیست نشان می‌دهد. شما نیز با دوستانتان یک گروه هوادار محیط زیست تشکیل دهید. ابتدا یک نشان یا علامت برای گروه خودتان طراحی کنید و سپس با همفکری یکدیگر دستورالعملی تهیه کنید و بین خودتان قرار بگذارید. مقرراتی را رعایت کنید یا فعالیت‌هایی را انجام دهید. تا پایان سال هر دو ماه یک بار، گزارشی از کارهای گروه را به معلم و کلاس ارائه دهید.